

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Леся Царик

*ТНБК ШЕЛ №9 ім. І.Блажкевич, м.Тернопіль
Tsaryklesya@gmail.com*

Наш час несе новий виток розвитку в системі освіти та виховання, який відроджує цінність людини, утверджує духовні, морально-естетичні надбання національного характеру. Ідеалом виховання є національно свідомою людиною, з високими духовними якостями, патріотичними почуттями, яка є носієм кращих надбань національної та світової культур. Виховання та освіта мають сприяти розвитку творчо активної особистості, здатної сприймати прекрасне, гармонійне, досконале у житті, природі, мистецтві [1, с.15].

Нині ми особливо відчуваємо, що неможливо виховувати повноцінне покоління, здатне побудувати гуманне суспільство, без того, щоб діти засвоїли норми моральної культури [2, с.38].

Краєзнавство допомагає вчителю у формуванні в учнів розуміння і почуттів, і в першу чергу, розуміння до свого народу, рідного краю, побачити оточуючий світ таким, який він є насправді, паростки нового, паростки майбутнього.

Для реформування школи, її гуманізації робиться чимало. Основні завдання майбутньої школи - особистісний підхід педагога до учня. Тому розробляються різні системи виховання [1].

Краєзнавчу роботу потрібно проводити планово, дотримуючись наступності. Корисно при цьому підтримувати зв'язки з відповідними установами та організаціями, поєднувати комплексні дослідження з докладним вивченням окремих питань.

Розвиток краєзнавства неможливий без туризму, туристських походів і подорожей по рідному краю, що передбачає програма загальноосвітньої школи.

Екскурсія як нетривалий колективний похід чи поїздка за межі звичайного оточення дає змогу безпосередньо ознайомитися з природою та діяльністю населення. Це одна з найбільш доступних форм пізнання навколишнього світу.

Екскурсії бувають навчальні, краєзнавчі, загальноосвітні. Кожна з цих груп має точно визначений предмет дослідження - природа, сфери господарської або культурної діяльності населення. Зазвичай їх влаштовують як комплексні.

Екскурсії відіграють велику роль у викладанні краєзнавчих знань у школі, забезпечують найвищу форму наочності в навчанні. Вони не тільки сприяють вивченню учнями свого краю і створенню в них запасу загальних уявлень і понять, але й розвивають інтерес до навколишнього середовища, а також до господарської діяльності людей.

У процесі екскурсійної роботи стимулюються такі важливі якості особистості, як почуття дружби, взаємовиручки, взаємодопомоги, колективізму. Для розвитку навчальних умінь, комунікативних навичок велике значення має наступне обговорення результатів екскурсії.

Участь в екскурсійній роботі сприяє появі й розвитку пізнавальних інтересів, потребі в постійному підвищенні свого інтелектуального рівня, в безперервному навчанні, що дуже важливо з погляду розв'язання завдань, що стоять перед сучасними навчальними закладами.

Екскурсії можна проводити як під час навчання, так і під час навчальних практик, канікулярний період, позаурочний час тощо.

Аналіз шкільних програм з географії засвідчив, що у 6 класі можливе широке використання краєзнавчого матеріалу та впровадження екскурсій:

- вивчаючи тему «Літосфера» можна проводити навчальні екскурсії до відслонень, кар'єрів, печер, останців тощо;

- при вивченні теми «Гідросфера» можна наочно показати дітям форми водної ерозії, джерела, водоспади, наслідки діяльності поверхневих та підземних вод;

- вивчаючи тему «Біосфера та ґрунти», «Природні комплекси», «Вплив людини на природу» необхідно застосовувати екскурсії у живу природу, показувати на місцевості зміни у біосфері спричинені антропогенною діяльністю, вивчати ґрунтові розрізи та відслонення тощо;

Екскурсії та подорожі в навколишнє середовище бажано проводити в межах свого краю. Тернопільська область є багатою на такі об'єкти і їх використання необхідно впроваджувати у навчальні краєзнавчі екскурсії під час навчального року та навчально-виробничих практик.

У 8 класі вивчаючи географію України для кращого закріплення матеріалу бажано організувати уроки-екскурсії, поїздки у інші регіони України, поєднувати вивчення географії з історією, природою свого краю відвідуючи різноманітні музеї, експозиції тощо. під час піших та автомобільних екскурсій використовувати топографічні карти (навчити дітей самостійно читати та прокладати маршрути за допомогою карт та інших джерел), краєзнавчі нариси, історичні джерела тощо.

При вивченні розділу «Демографічні процеси та статеві-віковий склад населення світу та України» доцільно застосовувати екскурсії у краєзнавчі та етнографічні музеї, духовно-релігійні об'єкти, на етнографічні та релігійні фестивалі та дійства свого краю та України в цілому. Також можливо виконання учнями творчих робіт краєзнавчого спрямування, присвячених історії населених пунктів, народних звичаїв, обрядів рідного краю.

При вивченні соціально-економічної географії України у 9 класі для учнів можна запропонувати екскурсії на місцеві сільськогосподарські підприємства, різноманітні виробництва (заводи, фабрики тощо), з метою ознайомлення з видами економічної діяльності свого краю, основними технологічними процесами різних виробництв. Крім того можна організувати екскурсії в науково-освітні заклади, установи міністерства надзвичайних ситуацій та внутрішніх справ, охорони здоров'я, бібліотеки, фінансові установи тощо. Слід також організувати подорожі у місця розвитку місцевих народних промислів: гончарства, ткацтва, лозоплетіння, ковальства тощо.

Всі ці заходи необхідно провадити під гаслом поширення екологічної культури і виховання учнів, дбайливого ставлення до навколишнього середовища, в тому числі за допомогою екскурсій у Національні природні парки та інші території та установи природно-заповідного фонду України.

Учням 10-11 класів можна запропонувати екскурсії більш масштабнішого значення вивчаючи території сусідніх країн, ознайомлюючись з їх природою історією, культурою, звичаями, господарством, економічним розвитком, а також запропонувати проектні роботи – порівняння різних сфер діяльності двох або більше країн. Розвивати у дітей поняття глобальних проблем людства, роль світової громадськості у розв'язанні цих проблем тощо.

У навчальному процесі мною проводяться екскурсії та подорожі різноманітного спрямування:

- природні та історичні об'єкти свого краю (Тернопіль – Збараж – Вишнівець –Кременець - дж. св. Анни – Почаїв – Заложці– Тернопіль; Тернопіль – Микулинці –Теребовля – Гримайлів – Скалат – Тернопіль; Тернопіль – Чортків – Нирків (урочище Червоне) – Заліщики – Тернопіль; Тернопіль – Микулинці – Струсів – Рукомиш – Бучач – Скоморохи – Тернопіль; Тернопіль – Чортків – Кривче (печера Кришталева) – Тернопіль; Тернопіль – Скала-Подільська – Хотин – Камянець-Подільський – Тернопіль);

- духовні, культурні та мистецькі об'єкти свого краю (Тернопільський краєзнавчий музей, Тернопільський художній музей, музей музичних інструментів «Камертон» у с. Ішків, музей Івanni Блажкевич у с.Денисів, Почаївська лавра, Почаївський краєзнавчий музей, Марійський духовний центр у Зарваниці);

- природні та історико-архітектурні об'єкти Західної України (замки, палаци та архітектурні споруди Тернопільщини, Львівщини, Хмельниччини, Буковини, Полісся тощо; систематичні подорожі Українськими Карпатами);

- підприємства та установи свого краю (екскурсії на ПРАТ «Молокія», пожежну частину м.Тернопіль, військову частину відділу внутрішніх справ України, заклади «Приватбанку», музеї ТНПУ, ТНЕУ тощо.)

Крім того, для учнів 5-тих класів з предмету «Природознавство» проводяться уроки на відкритій місцевості (у парках та скверах м. Тернополя).

Отже, використання екскурсій та подорожей краєзнавчої тематики сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу; вивчення природних особливостей та історії свого краю; становлення міжпредметних зв'язків з історією, біологією, літературою, економікою, фінансовою грамотністю; патріотичному та екологічному вихованню учнів різних вікових категорій.

Література:

1. Авер'янова Н. Українознавчі основи виховання особистості / Н. Авер'янова // Рідна школа – 2000. – №10. – С. 15 – 17.
2. Гуменникова Т. Українські національні традиції як засіб формування першо основ моральної культури / Т. Гуменникова // Початкова школа – 1996. – №1. – С. 38 – 40.
3. Т. З. Маланюк. Краєзнавство й туризм як ефективні засоби в патріотичному вихованні учнів основної школи. //Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 16 (203), 2010. – С. 112-118.